

Masarykova univerzita v Brně
Filozofická fakulta
Ústav české literatury a knihovnictví
Kabinet knihovnictví

HLAVNÍ RYSY OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI

Seminární práce k předmětu Učící se společnost a role knihovníka v ní

Autor: Lenka Hrušková
UČO: 181137
Typ studia: prezenční
Ročník: 3.
Počet znaků: 22 681

Brno
2009

Obsah

ÚVOD	2
1. OBECNÝ VHLED DO PROBLEMATIKY	3
1.1 DEFINICE OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI	3
1.2 HISTORIE	7
1.3 PODMÍNKY VZNIKU OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI	9
2. SOUČASNÝ VÝVOJ	10
2.1 POLITICKÁ A NEPOLITICKÁ ANGAŽOVANOST	10
2.2 BLÍZKÁ BUDOUCNOST	12
ZÁVĚR	14
POUŽITÁ LITERATURA	15

Úvod

Občanská společnost je jedním z fenoménů poslední doby, neboť rychlý rozvoj občanských práv, technologií, informační a komunikační rozvoj, fenomén globalizace, politiky a veřejného mínění vede k aktivizaci určité části společnosti a její snaze o prosazování jednotlivých zájmů společenských skupin. S tímto rychlým rozvojem souvisí i zvyšující se nároky na jednotlivce, respektive na jeho schopnost orientovat se, alespoň v základní míře, v občansko-společenské problematice.

Cílem práce je pokusit se vymezit občanskou společnost, postavit vedle sebe rozličné názory na její fungování tak, aby bylo možno je vzájemně porovnat, s čímž úzce souvisí i nalezení podmínek jejího vzniku, charakterizování současného stavu a trendů budoucího vývoje.

1. Obecný vhled do problematiky

1.1 Definice občanské společnosti

Definice termínu „Občanské společnosti“ je ovlivněna přístupy k dané problematice, což je způsobeno socio-ekonomicko-politickou nesourodostí vnímání společnosti a to jak z hlediska politicko-filosofických přístupů, tak geografickou rozmanitostí vývoje společnosti s akcentem na historické podmínky a provázanost diskursu v rámci těchto rozličných přístupů.

Východiskem k tomuto definičnímu problému může být pokus o souhrn základních definicí a nalezení průniků mezi jednotlivými vymezeními. Chceme-li se však vyhnout významové redukci, je vhodnější rozdíly posoudit jednotlivě. Výsledkem tak bude souhrn definicí dle politických, filosofických či geografických aspektů, jenž by měl být s to poskytnout ucelený obraz o „občanské společnosti“.

Konkrétní a abstraktní pojetí občanské společnosti

V konkrétní rovině bývá občanská společnost popisována jako propojená a v základním slova smyslu nepolitická (neusiluje o moc) síť občanských sdružení, iniciativ, které dohromady tvoří určitý propojený celek občanských aktivit, vázaných na konkrétní zájmové skupiny.

Z abstraktního hlediska pak je občanská společnost veškerá občanská angažovanost, která přesahuje občanská sdružení, iniciativy, skupiny, asociace a jde tedy o celkovou sumu občanské aktivity vůbec. Patří zde například i organizování petic, demonstrací, diskusních shromáždění, diskusních fór, či jednorázových akcí, které občané organizují a kterých se účastní sledujíc obecný prospěch.

Rozdělení dle vztahu k trhu a vládě

Generalistický přístup – vidí pod pojmem občanská společnost existenci omezené a odpovědné autority, „*přičemž zdůrazňují historickou, teoretickou a pragmatickou spjatost vývoje občanské společnosti s veřejnou autoritou (vládou).*“¹ Stejně jako pevné vazby na vládu, vnímají jako nedílnou součást občanské společnosti trh a naopak občanskou

¹ DOHNALOVÁ, M.; MALINA, J.; MÜLLER, K. *Občanská společnost: minulost – současnost – budoucnost.* In: Malina, J.: *Panoráma biologické a sociokulturní antropologie: Modulové učební texty pro studenty antropologie a příbuzných oborů.* MU v Brně, Brno. s. 34

společnost jako neodmyslitelnou součást trhu. Podle generalistů vede trh občany k odpovědnosti, názorové pluralitě, toleranci a dobrovolnému sebeomezování. Tyto vzájemné vlivy pak jsou zásadními předpoklady pro fungující občanskou společnost. Představiteli generalistického přístupu k občanské společnosti jsou například Ernest Gellner a Víctor Pérez-Díaz.

Maximalistický přístup – „vidí občanskou společnost jako zastřešující koncept, který zahrnuje instituce mimo rámec státu, tedy tržní hospodářství, veřejné mínění, právo, politické strany, veřejné i soukromé asociace, nejrůznější formy společenské spolupráce“². Občanská společnost je chápána jako vše fungující mimo stát a na státu nezávisle. Představiteli maximalistického pojetí občanské společnosti jsou například John Keane a Charles Taylor, z českého prostředí pak například Petr Pithart nebo Václav Havel.

*Minimalistický přístup*³ – vidí občanskou společnost jako oblast mimo stát, ekonomiku, trh i mimo ostatní části společnosti. Občanská společnost je chápána jako sféra solidarity, individuálního vyjádření směřujícího k jakémusi univerzálnímu společenství na základě dobrovolnosti, netržního fungování, tradic, hodnot, norem a sdílené morálky. Vazby ze sféry politického života, ekonomických institucí a širšího kulturního kontextu jsou brány jako pouhé vstupy do občanské společnosti. Samotný trh a vládu pak považují za opozici k morálně fungující občanské společnosti. Takovéto kooperativní vazby ve společnosti mohou efektivně fungovat pouze v případě uvědomělého a zralého veřejného mínění, bohatého občanského života, zájmu o obecné blaho a úctě k právu. Představiteli minimalistického pojetí jsou například Jeffrey Alexander nebo Edward Shils, přičemž toto pojetí je většinou nejbliže zástupcům neziskového nevládního sektoru.

² MÜLLER, K. *Češi a občanská společnost: Pojem, problémy, východiska*. Praha: Triton, 2002. s. 68

³ Sleduje výklad v: tamtéž s. 69

Obecná vymezení občanské společnosti

Vymezení občanské společnosti vůči státní moci – občanská společnost může být chápána jako prostor, který si občané vydobyli na státní moci. Takovéto pojetí souvisí s historickým vývojem občanských aktivit (podrobněji viz podkapitola 1.2 Historie a 1.3 Podmínky vzniku Občanské společnosti). V Evropě vznikala postupným vyčleňováním institucionalizovaného společenského prostoru uvnitř absolutistických režimů, který nabýval na významu s rozvojem občanských práv a svobod (souvisejících s růstem tržních aktivit). Rozvoj těchto práv vymezoval i rozvoj občanských aktivit. „*Proto občanská společnost úzce souvisí i s pojmem vlády práva, neboť prostor, ve kterém mohl fungovat alespoň relativně svobodný trh, umožňoval rozvoj na státu nezávislých občanských aktivit, musel být nějak institucionalizován, právně kodifikován a definován.*“⁴ Skrze vznikající soukromé právo vstupovali (a dodnes vstupují) lidé do vzájemných, jasně definovaných vztahů. Stát toto soukromé právo garantuje, ale nevstupuje přímo do konkrétních soukromoprávních vztahů.

Vymezení občanské společnosti vůči politickým stranám – Do občanské společnosti nepatří politické strany, které se aktivně podílejí na výkonu státní moci. Nejužší spojení mezi občanskou společností a politickou stranou je v čase, kdy se nová politická strana etabluje, toto stádium lze dle definice stále považovat za projev občanské aktivity, neboť takováto politická strana je institucionalizovanou občanskou aktivitou a je tedy součástí občanské společnosti. Politická strana, která se již podílí na výkonu státní moci, vstupuje aktivně do sféry občanské společnosti svými přidruženými organizacemi, ať již jde o různé mládežnické spolky či zájmová sdružení. Takovéto propojení je však z teoretického hlediska poměrně problematické, neboť v praxi bývají tato sdružení personálně úzce svázána s politickými stranami. Záleží tak na míře propojení a vnitřní struktuře dané organizace.

Vymezení občanské společnosti vůči pokrevním svazkům – Občanská společnost se vyvíjela jako alternativa tam, kde docházelo k přerušování klasických pokrevních svazků (například klany, rody a kmeny), tedy v situaci, kdy se členové dané společnosti začali organizovat za účelem sledování určitých společných zájmů.

⁴ PEHE, Jiří. *Občanská společnost v soudobé diskusi* [online]. [cit. 30.4.2009]. Dostupné z: <http://www.pehe.cz/clanky/2004/obcanska-spolecnost-v-soudobe-diskusi/?searchterm=ob%C4%8Dansk%C3%A1%20spole%C4%8Dnost>

Občanská společnost a společenská racionalita (dle Hegela) – společenská racionalita, může být chápána jako schopnost formulovat celospolečenské racionální postoje, tato schopnost primárně přísluší státnímu aparátu a úřednictvu, naproti tomu občanská společnost je výrazem prakticky nekonečného množství partikulárních zájmů a tudíž není schopná jako celek artikulovat racionální postoje. Soubor všech jednotlivých částí občanské společnosti (součet veškerých sdružení, spolků, nezávislých organizací apod.) tedy není schopen zaujmout jednotné stanovisko k danému celospolečenskému tématu.

Liberalistický vs. Komunitaristický přístup

Základním rozdílem mezi liberalistickým a komunitaristickým přístupem je náhled na občana, jako člena státu, občanské společnosti a tržních vztahů.

Zatímco liberalistické pojetí preferuje samostatnost, individualismus, co největší svobodu jedince a - pokud možno, co nejmenší intervence státu do života občana, koncept komunitaristický jde opačným směrem, jelikož jako cíl nevidí jedince, ale společnost. Komunitarismus má tedy z principu blíže k občanské společnosti, neboť jednou z jeho hlavních myšlenek je aktivní občan, participující na rozvoji státu, ve kterém žije.

Příkladem tohoto sporu je polemika mezi Václavem Havlem (občanská společnost jako síť institucionalizovaných aktivit, které stojí mezi individuem (občanem) a státem) a Václavem Klausem (občanská společnost jako v podstatě zbytečné spolkaření, které omezuje individualismus).

V praxi však dochází k situacím, kdy správu veřejných zájmů mohou lépe vykonávat přímo občané, ať již přímou samosprávou, nebo zapojením občanských organizací do výkonu správy a naopak existují oblasti, kde je výhradní působení státu předpokladem úspěšného fungování společnosti.

1.2 Historie

Koncept Občanské společnosti vychází z přirozené potřeby lidí sdružovat se dle svých zájmů a názorů do spolků, skupin a komunit. Obecně rozlišujeme dva typy „sdružování“:

- Korporativní: povinné členství na základě určitého znaku příslušnosti k řemeslu, k činnosti (příkladem jsou řemeslnické cechy a sdružení, ochranné svazy měst)
- Asociativní: členové se sdružují zcela dobrovolně (zájmové kroužky, environmentální spolky apod.)

První sdružení vznikala již ve středověku – náboženská bratrstva, literátská bratrstva (vznikající většinou na náboženské půdě, rozvíjela kulturu, filozofii, vzdělanost a samozřejmě úctu k Bohu), učené vzdělávací a vědecké sodality. Zdrojem příjmů těchto sdružení byly především sbírky a odkazy občanů, kterým záleželo na rozvoji kultury a vzdělání.

První pokusy o ustavení řemeslných organizací (cechů) vznikají v našich zemích okolo 13. století. Pražští řezníci měli svá privilegia již z doby Přemysla Otakara II. a bratrstvo malířů bylo v Praze ustaveno již v roce 1348, přičemž v Evropě vznikají podobná sdružení mnohem později (1401 Paříž, 1403 Londýn, 1502 Štrasburk).

Osvícenství s sebou přináší další myšlenky o volném sdružování, vzdělávání a potřebě obecného prospěchu. V roce 1746 vzniká první osvícenská společnost v Olomouci - Societas Incognitorum Eruditorum (Společnost neznámých), tvořená kriticky naladěnými vědci a náboženskými učiteli, kteří byli nespokojeni s monopolem jezuitů ve školství. O něco později, v roce 1796 vzniká první mecenášský spolek – Společnost vlasteneckých přátel umění v Čechách (svou podporou výtvarného umění podpořila základy vzniku dnešní Národní galerie).

Velký rozvoj spolků zaznamenalo 19. století. Jen v letech 1895–1951 evidoval tzv. spolkový katastr pražského policejního ředitelství na území Prahy celkem 18 000 spolků a podobných organizací a sdružení. Mezi naše nejstarší spolky patří například Meteorologický spolek na Moravě (1816) a Slezská společnost pro povznesení vlastenecké vzdělanosti (1803). Řada spolků vzniká na půdě církví. Mnohé neslouží pouze účelům církevním, ale mají širší platnost.

Další velký rozmach občanských spolků na našem území nastal po 1. Světové válce. Samostatná Československá republika byla ve své době zemí rozsáhlých občanských svobod. Ve své činnosti pokračovaly tradiční spolky, ale vznikala i nová sdružení a značně se

rozšiřovaly okruhy činností. Objevily se i mezinárodní spolky pracující na bázi kulturní výměny a vznikla řada sdružení pro udržování kontaktů mezi národy. Byla obnovena myšlenka panevropského hnutí, kterou podpořil (mimo jiné) i prezident Masaryk a roku 1926 vzniká občanské sdružení Panevropská unie Čech a Moravy, které bylo znovuobnoveno po roce 1989. Rozvíjí se rovněž sportovní a turistické spolky, rozvoj skautingu s sebou přináší vznik spolku Junák – český skaut (založen 1914, v roce 1930 již má 34 253 členů).

Dobrovolnická práce úzce souvisela s rozvojem občanské uvědomělosti, silné postavení zde měla Společnost Československého Červeného kříže. Po roce 1948 byla většina spolků plošně zrušena či formálně převedena pod ROH a centrální instituce. Důležité posty v těchto organizacích byly obsazovány podle zásad politické práce ve společenských organizacích s využitím formy Národní fronty. Podstatou tohoto znárodnění nebyl ani tak zájem ekonomický jako snaha, aby majitel nemohl sám a nekontrolovaně o jeho využití rozhodovat. Výrazné omezení spolčovacího a shromažďovacího práva, které se řadí k základním právům člověka v demokratickém státě, způsobil, mimo jiné, komunistický zákon č. 68/1951 Sb. "O dobrovolných organizacích a shromážděních" z 12. července 1951. *„Prováděcí pokyny ministerstva vnitra k tomuto zákonu obsahovaly i tuto větu: Těžisko spolčování v lidové demokracii přechází na masové organizace. Měšťácké bezobsažné a samoučelné formy spolkaření jsou přežitkem.*

Doba od roku 1918 do roku 1938 bývá označována jako „zlatý věk“ spolkového života na českém území. Ten dostal první hlubokou ránu okupací nacistickým Německem“⁵ Obnova po roce 1945 byla přerušena komunistickým pučem v únoru 1948. Přejícné pokusy o obnovení občanského života v zemi proběhly v 60. letech 20. století a vygradovaly v období Pražského jara. Tento krátký časový úsek poskytl jakýsi generační „oslí můstek“ mezi prvorepublikovou tradicí občanských aktivit a sdružování a polistopadovým vývojem.

⁵ ANDERLE, Petr. *Máme na čem stavět [online]*. [cit. 30.4.2009]. Dostupné z: <http://obcan.ecn.cz/index.shtml?t=135699>

1.3 Podmínky vzniku Občanské společnosti

O rozdílech mezi vývojem americké a evropské občanské společnosti bylo okrajově psáno již v předchozí kapitole.

„V Evropě tedy vznikala občanská společnost postupným vymezením veřejného prostoru na půdě monarchistických systémů, přičemž docházelo k jejímu neustálému rozšiřování. Tímto procesem se neustále zvětšoval svobodný prostor, který si občané (zpočátku převážně obchodníci) na státu vydobývali.

Naproti tomu v Americe vznikala občanská společnost opačným procesem. Evropští přistěhovalci si v Americe nejprve vytvářeli občanské komunity, vzhledem k absenci celoplošného práva a jeho vymahatelnosti, ve kterých se vše podstatné, a s veřejným životem související, řešilo pouze na občanské úrovni. Teprve z těchto komunit předávali občané nově vznikajícímu americkému státu různé kompetence, jelikož rozšiřování osídlení a historické podmínky vyžadovaly jednotný přístup komunit k základní občanské problematice.

Tento základní rozdíl ve vývoji dodnes ovlivňuje způsob, jakým občanská společnost v Americe a v Evropě funguje. I proto se dnes v Evropě klade mnohem větší důraz na stát při výkonu společenské solidarity než v Americe. Tam často tuto roli přebírá občanská společnost.“⁶

Jedním z konkrétních projevů je i způsob financování občanských aktivit, v USA dochází k podpoře občanské společnosti převážně ze soukromých zdrojů, ať již jde o jednotlivce či firmy. Evropský systém financování je naproti tomu více vázán na stát, který v rozvoji aktivit svých občanů hraje významnou roli. (Což však neznamená, že by občanská sdružení nebyla financována i ze soukromých zdrojů). Moderní Evropa navíc řeší situaci, kdy se o občanské společnosti často mluví v souvislosti s principy decentralizace a odevzdávání určitých pravomocí státu na nižší úrovně, což dokazuje stále neukončený proces vymezení občanské společnosti od státních institucí.

⁶ PEHE, Jiří. *Občanská společnost v soudobé diskusi* [online]. [cit. 30.4.2009]. Dostupné z: <http://www.pehe.cz/clanky/2004/obcanska-spolecnost-v-soudobe-diskusi/?searchterm=ob%C4%8Dansk%C3%A1%20spole%C4%8Dnost>

2. Současný vývoj

2.1 Politická a nepolitická angažovanost

Podpora rozvoje "občanské společnosti" je samozřejmě součástí programu Evropské unie. Ta podporuje tuto politiku legislativně i finančně. V rozpočtu Evropské unie se nachází poměrně velké množství výdajových položek, které jsou přímým transferem peněz daňových poplatníků směrem k nevládním organizacím. Tyto prostředky však zpravidla čerpají organizace, které podporují myšlenku "evropanství", či organizace zaštiťující se „společensky žádoucím“ programem, například ekologie, lidská práva, feminismus či turismus. Problematickou se v tomto případě může jevit vazba mezi silnými organizacemi občanského typu, které z těchto dotací fungují a jednotlivých evropských politiků či států, které jejich rozvoj podporují. Trojstranný systém vzájemné podpory završuje účast trhu na směřování těchto politik. Konkrétním příkladem tak může být například lobby určitého výrobce solárních technologií, skrze dotovanou občanskou organizaci, na „zeleně smýšlející politiky“, kteří za účelem plnění svého programu pomohou prosadit schválení plánu, dle kterého se jednotlivé státy zavážou do určité doby zajistit konkrétní podíl vyrobené elektřiny na svém území z obnovitelných zdrojů (například ČR musí do roku 2013 vyrábět 8% elektrické energie z obnovitelných zdrojů, přičemž v roce 2008 se z těchto zdrojů vyrobilo cca 3,5%). V takovýchto případech je poměrně složité odhalit, přese společenskou prospěšnost, morální základ daného rozhodnutí, čímž dochází k rozkládání několika základních principů občanské společnosti (1. Nesobecký zájem, nezávislost na státu, nezávislost na trhu, politická nezávislost). Má-li být doménami občanské společnosti rozvoj občanských vztahů, uvědomělosti jejich členů či jakási protiváha vládnímu systému, dále formulace a řešení dílčích problémů či zájmů ve společnosti, nemůže takováto občanská společnost dlouhodobě fungovat na Machiavelistickém principu „účel světí prostředky“, neboť za cenu dílčího úspěchu v partikulárním zájmu občanské společnosti dojde v dlouhodobém hledisku k jejímu rozpuštění mezi sféry státu a trhu.

Jiným příkladem může být od roku 1990 trvající boj o jadernou elektrárnu Temelín. Jednou z nejvýznamnějších organizací "občanské společnosti", která se touto problematikou zabývá, je sdružení Jihočeské matky, které bojuje proti jihočeské jaderné elektrárně a které bylo svého času finančně podporováno z rakouských zdrojů. Z tohoto sdružení pochází mimo

jiné dnešní ministryně školství, mládeže a tělovýchovy Dana Kuchtová. Na druhé straně ale existuje rovněž občanské sdružení Jihočeští taťkové, kteří hájí opačný názor.

Na podobné bázi v dnešní době funguje, v závislosti na zemi, poměrně významná část občanských sdružení (významná nikoliv počtem, ale poměrnou velikostí vlivu).

Další problematickou oblastí ve vztahu k politické reprezentaci jsou tzv. „občansky neposlušné“ organizace, jelikož ne vždy jsou vztahy mezi členy občanské společnosti, či mezi členy občanské společnosti a státem, vztahy právními, všechny se však odehrávají v rámci právního státu, popřípadě aspirují na to, aby se odehrávaly v rámci vlády zákona. Příkladem této snahy je Charta 77, která byla projevem občanské společnosti ve státě, který vládu zákona a práva uzurpoval. Charta 77 se vůči totalitnímu státu vymezila právě svým důrazem na lidská práva, jak byla kodifikována v mezinárodních dokumentech. Charta 77 byla výrazem svobodného rozhodnutí občanů a společenského požadavku na vládu zákona. Proto představovala zástupce občanské společnosti, zatímco oficiální organizace stvořené komunistickým režimem do ní nepatřily.

Složitější je to s projevy občanské neposlušnosti, které porušují platné právo. Takováto občanská neposlušnost přichází zpravidla v případech, kdy stát své vlastní právo porušuje rovněž. Jinak řečeno, občanská neposlušnost bývá většinou snahou upozornit na fakt, že se záležitosti, garantované vládou, vymkly rozumné vládě zákona, přičemž normální možnosti komunikace skrze platné zákony nepřináší nápravu ze strany státu. Z tohoto pohledu jsou projevy oprávněné občanské neposlušnosti legitimní součástí občanské společnosti a nezávisle na kodifikovaném právu legitimním nárokem občana.

Vztah mezi právem a občanskou společností je poměrně problematický. Součástí občanské společnosti například, narozdíl od předešlých příkladů, nemohou být aktivity, které jsou výrazem svobodné vůle, ale porušují vládu práva v případě, kdy stát dostává svým závazkům vůči občanům. Do občanské společnosti, chápané jako součet občanských aktivit, by totiž patřili například rozličná hnutí skinheads. Pokud budeme občanskou společnost chápat současně i jako prostor, který je, vyjma zmíněných oprávněných případů, vymezen právem a civilizovaností, pak jsou takovéto skupiny z občanské společnosti vyloučeny a stávají se spíše jejím nepřítelem.

2.2 Blízká budoucnost

V posledních desetiletích probíhá obrovským tempem internacionalizace občanské společnosti. Tento posun je způsoben jednak rozmachem informačních technologií a jednak jako reakce na posun k nadnárodnímu v rámci trhu i aktivit států. Například profesní či odborové organizace, které jsou tradičně řazeny do občanské společnosti, dnes spolupracují na mezinárodní úrovni a dokáží vyvíjet společný tlak na národní vlády i globální instituce tržního charakteru.

Další oblastí, ve které občanská společnost úspěšně expanduje na mezinárodní úroveň, je oblast enviromentální. Například Greenpeace a podobné organizace, pracující v globálním měřítku jsou velmi dobře mezinárodně institucionalizované organizace (funkční pobočky v jednotlivých zemích schopné vzájemné interakce), přičemž si zachovaly rysy občanské organizace.

Nabízí se otázka, zdali nadnárodní občanské organizace v Evropě dokáží dostatečně konkurovat národním vládám a vytvořit tak jakousi „panevropskou“ občanskou společnost, kdy člen této společnosti bude již primárně Evropanem a až na druhém místě členem svého národního státu. Takovýto posun by bezpochyby způsobil jakýsi „tlak zdola“ na národní vlády a mohl by tak odstartovat další kolo sblížování evropských národů v rámci EU (namísto od zatím poměrně neúspěšných a problematických pokusů o „Evropskou Ústavu“ apod.

„Naproti tomu v jednom z posledních děl Roberta Putnama "Bowling Alone" (Hrát kuželky sám) kritizuje tento autor vývoj občanské společnosti ve Spojených státech za posledních dvacet let, kdy dle Putnama, prošla společnost negativním přerodem, že odumírá obrovské množství fyzických odnoží občanské společnosti, od těch kužellových klubů až po nejrůznější asociace, které existují kolem církví, jako jsou charity a dalších skupiny. Putnam tvrdí, že se občané zejména pod vlivem moderních médií, která je atomizují a drží u televizních obrazovek, nemají potřebu sdružovat.“⁷

K tomuto závěru je třeba doplnit, že se občanské aktivity přesouvají do virtuálního prostoru. Jestliže rozšíříme vnímání občanské společnosti na virtuální svět (od diskusních fór přes petice, po abstraktní pojem veřejnosti, vzájemné interakce a aktivní tvorbu veřejného mínění), můžeme poznamenat, že občanské aktivity neprocházejí útlumem, ale jakýmsi

⁷ PEHE, Jiří. *Občanská společnost v soudobé diskusi* [online]. [cit. 30.4.2009]. Dostupné z: <http://www.pehe.cz/clanky/2004/obcanska-spolecnost-v-soudobe-diskusi/?searchterm=ob%C4%8Dansk%C3%A1%20spole%C4%8Dnost>

evolučním přerodem do globální občanské společnosti. Globální ve smyslu absolutní výměny názorů, vzájemné podpory společných zájmů, či zakládání on-line spolků (popřípadě v poslední době oblíbených sociálních sítí) napříč všemi zeměmi, čistě na bázi internetu.

„Samozřejmě je důležité a (prozatím) nezastupitelné, aby se lidé dokázali fyzicky setkávat a byli schopni se organizovat, protože společnost jako organismus je dosud založena na fyzickém setkávání. Podmínka takovéto schopnosti fyzického setkávání samozřejmě neplatí všeobecně, jelikož je již dnes možné některé procesy vykonávat na stejné kvalitativní úrovni pouze na bázi internetu.“⁸

⁸ PEHE, Jiří. *Občanská společnost v soudobé diskusi* [online]. [cit. 30.4.2009]. Dostupné z: <http://www.pehe.cz/clanky/2004/obcanska-spolecnost-v-soudobe-diskusi/?searchterm=ob%C4%8Dansk%C3%A1%20spole%C4%8Dnost>

Závěr

Problematika občanské společnosti je velmi obsáhlá, jelikož vymezení jasné hranice mezi státem, občanskou společností a trhem je prakticky nemožné, což je navíc umocněno poměrně překotným rozvojem společnosti, který s sebou nese výrazné proměny v občanských aktivitách. Nelze proto jasně vymezit, co je a co není součástí občanské společnosti.

Přesto, pokusíme-li se shrnout základní informace do přibližného průniku různých přístupů, můžeme se dopracovat k jakémusi občansko-společenskému základu, a sice: *Občanská společnost je dobrovolná a svobodná aktivita občanů daného společenství, která je oddělena od státní moci a jejích představitelů, má institucionální a právní rámec, není založena na pokrevních vztazích, je souborem nesobeckých a morálních partikulárních zájmů, které nemají za cíl tvořit celospolečenskou politiku.*

Takovéto shrnutí pochopitelně není úplné a ani si obsáhlost a úplnost neklade za cíl. Naopak je cílem poskytnout jednoduchý rámec, který může pomoci při vytváření obecné představy o dané problematice. Je-li myšlenka ve svém obsahu uchopena, může být shrnutí zapomenuto.

Použité zdroje:

1. DOHNALOVÁ, M.; MALINA, J.; MÜLLER, K. *Občanská společnost: minulost – současnost – budoucnost*. In: Malina, J.: *Panoráma biologické a sociokulturní antropologie: Modulové učební texty pro studenty antropologie a příbuzných oborů*. MU v Brně, Brno.
2. MÜLLER, K. *Češi a občanská společnost: Pojem, problémy, východiska*. Praha: Triton, 2002.
3. ANDERLE, Petr. *Máme na čem stavět [online]*. [cit. 30.4.2009]. Dostupné z: <http://obcan.ecn.cz/index.shtml?t=135699>
4. PEHE, Jiří. *Občanská společnost v soudobé diskusi [online]*. [cit. 30.4.2009]. Dostupné z: <http://www.pehe.cz/clanky/2004/obcanska-spolecnost-v-soudobe-diskusi>

